

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА

УДК378.6.811.377.1

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.31.15>

ЛІНГВОДИДАКТИКА ОСНОВИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЮРИДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Пренько Яна Олегівна,
orcid.org/0000-0002-6223-7850
старший викладач кафедри
загальноправових дисциплін
(Херсонський факультет Одеського
державного університету внутрішніх
справ, м. Херсон, Україна)

Метою статті є представлення інноваційного методу когнітивно-систематизуального методичного стиснення, який використовується для представлення та активізації професійно пов'язаної лексики здобувачів вищої освіти (зв)з дисципліни Іноземна мова професійного спрямування в нелінгвістичних закладах вищої освіти. У статті окреслено його основні прийоми:

1. лексико-граматичне відбиття;
2. алгоритмізація;
3. дидактичні опори.

Планування курсу з вивчення іноземної мови професійного спрямування певним чином залежить від вибору методу навчання.

В нинішніх у мовах функціонування великої кількості методик навчання іноземної мови у немовних закладах вищої освіти, метою такого навчання є результат, а саме володіння лексикою.

Завдяки цьому методі відбувається інтенсифікація у вивченні іноземної мови, як однієї із складових успішності майбутнього поліціанта. Відповідно саме цей метод забезпечує свободу вибору щодо форми подачі матеріалу та краще засвоєння матеріалу, що в свою чергу впливає на результат. Важливо зазначити, що великий потік інформації та діджиталізація суспільства загалом вимагає від викладачів у вищій школі застосовувати саме такий метод навчання іноземної мови здобувачами у нелінгвістичних закладах вищої освіти юридичного профілю.

Такий метод дає можливість викладачеві у стислі терміни надати зв) ґрунтовні знання та підвищити рівень володіння мовою, що в подальшому забезпечить застосування цих знань на практиці. Метод когнітивно-систематизувального методичного стиснення під час навчання іноземної мови розвиває у зв) навички свідомого читання текстів, вживання лексики більш високого рівня і можливість брати участь у інтерактивних завданнях, запропонованих викладачем під час практичного заняття.

Вищезазначений метод передбачає всебічне осмислення та використання іншомовної лексики на заняттях іноземної мови професійного спрямування.

Автори доходять до висновку, що передові принципи клішеїзації, кластеризації, типологізації, диференціації, індивідуалізації та цілеспрямованості впливу дають здобувачам вищої освіти можливість швидко засвоювати професійну іншомовну лексику та уникати труднощів навчання.

Ключові слова: освіта, навчання іноземної мови, методичне стиснення, лексико-граматичне відбиття.

LINGUODIDACTIC BASES OF INTENSIFYING THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO STUDENTS AT NONLINGUISTIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Prenko Yana Olehivna,
Teacher of the Department
of General Law disciplines
(Kherson Faculty of Odessa State
University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

The purpose of the article is to present an innovative method of cognitive-systematization methodical compression, which is used to present and activate the professionally related vocabulary of students of higher education from the discipline Foreign language of professional direction in non-linguistic institutions of higher education. The article outlines its main methods:

1. lexical and grammatical reflection;
2. algorithmization;
3. didactic supports.

Planning a course on learning a foreign language for a professional direction depends to a certain extent on the choice of teaching method.

In today's languages, a large number of methods of teaching a foreign language are used in non-language institutions of higher education; the goal of such training is the result, namely the mastery of vocabulary.

Thanks to this method, there is intensification in the study of a foreign language, as one of the components of the success of the future police officer. Accordingly, this method provides freedom of choice regarding the form of presentation of the material and better assimilation of the material, which in turn affects the result. It is important to note that the large flow of information and the digitalization of society in general require teachers in higher education to use this method of teaching foreign languages to students in non-linguistic institutions of higher education of a legal profile.

This method enables the teacher to provide thorough knowledge in a short period of time and will increase the level of language proficiency, which in the future will ensure the application of this knowledge in practice. The method of cognitive-systematizing methodical compression during foreign language learning develops in students the skills of conscious reading of texts, the use of vocabulary of a higher level and the opportunity to participate in interactive tasks proposed by the teacher during practical classes.

The above-mentioned method provides a comprehensive understanding and use of foreign language vocabulary in professional foreign language classes.

The authors come to the conclusion that the advanced principles of clichéization, clustering, typology, differentiation, individualization and purposefulness of influence give

higher education students the opportunity to quickly learn professional foreign language vocabulary and avoid learning difficulties.

Key words: education, foreign language teaching, methodical compression, lexicogrammatical mapping.

Вступ. Досягнення мети можливе лише тоді, коли здобувач вищої освіти, у тому числі й нелінгвістичних закладів вищої освіти отримує достатній рівень володіння іноземною мовою. Актуальними завданнями в системі сучасної іншомовної освіти є розвиток готовності здобувачів до реального спілкування іноземною мовою, удосконалення професійного та особистісного потенціалу. З допомогою цих навичок розвивають комунікативні здібності, майбутні фахівці досягають професійних цілей та реалізації міжособистісних і ділових відносин [4; с. 5]. Творчий підхід до навчання іноземної мови не менш важливий, ніж старанність здобувачів вищої освіти, оскільки забезпечує опанування основами говоріння, аудіювання, письма, основними видами мовленнєвої діяльності та підвищення мотивованого інтересу до вивчення іноземної мови. Це стає можливим завдяки самовдосконаленню викладача, через те що творчість є життєво важливою умовою формування у викладача, його власних знань, розвитку та розкриття особистості [12, с. 20]. Зазначені положення актуалізують проблему розробки методичних засад інтенсифікації процесу навчання іноземних мов в нелінгвістичних закладах вищої освіти [13, с. 31]. Деякі автори акцентують на методології проєктів інтегрованого вивчення мови (поєднання презентаційних, громадських, письмових і технологічних проєктів) як найбільш перспективних напрямів такої інтенсифікації. Інші автори розглядають використання інноваційних технологій та методів подання навчального матеріалу з метою підвищення ефективності опанування іноземної мови та розвитку комунікативних умінь і навичок протягом обмеженого часу, відведеного навчальною програмою з навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування», з максимальною активізацією пізнавальних здібностей здобувачів вищої освіти [1, с. 37]. Для досягнення мети необхідно запровадити та методично обґрунтувати новий метод і концепцію, що потенційно дозволить активізувати професійноорієнтовану комунікативну мовну освіту – метод методичного стиснення.

Виклад основного матеріалу. Уважаємо, що реалізація методичної компресії в рамках когнітивної концепції базується як на дидактичних, так і на спеціальних, специфічних принципах. Ці принципи враховують специфіку викладання іноземної мови в різних немовних закладах вищої освіти, нейтралізують труднощі, викликані цією специфікою, підвищують ефективність освітнього процесу. Ми можемо сформулювати такі спеціальні принципи застосування запропонованого інноваційного методу:

1. Принцип шаблонних фраз. Наприклад, прагнення представляти активний професійноорієнтований лексичний та граматичний матеріал у певних структурах, дозволяючи здобувачам використовувати їх у повсякденній та професійній сферах. В умовах низького початкового рівня знання іноземної мови клішезація дає змогу не лише виробити достатню кількість кліше в лексиці студентів, а й обробляти інформацію, отриману за допомогою цих кліше.

2. Принцип кластеризації. Інтеграція подібних словотвірних моделей, функцій типових граматичних структур у мовленнєві моделі, групування термінів у семантичні блоки з метою систематизації, стандартизації словесних елементів, розуміння наявних мовних законів, засвоєння значної кількості лексичних одиниць і граматико-синтаксичних структур.

3. Принцип типологізації. Категоризація споріднених видів діяльності, ситуацій спілкування тощо, дібних за певними параметрами в процесі розвитку іншомовної

комунікативної компетенції. Розбиття численних побутових і професійних аспектів мови на систематичні групи.

4. Принцип диференційованого використання методів навчання, засобів, тематичної лексики відповідно до:

- психотипологічних особливостей здобувачів вищої освіти;
- мети дисципліни;
- освітніх напрямків завдань;
- основних завдань етапів освіти;
- орієнтація на розвиток певної категорії функційних властивостей;
- специфіки пріоритетної діяльності (наприклад, вид спорту); рівень володіння мовою.

5. Принцип індивідуалізації. Достратегій залежно від індивідуальних особливостей здобувачів: віку, специфіки сприйняття мови, особливостей пізнавальних процесів тощо; навчального матеріалу; методів навчання.

6. Принцип навчання. Прискорити опановування універсальними методами мовлення, формування системи загального знання, концентрації на системно-структурних властивостях іноземної мови.

Вважаємо, що розвиток комунікативної компетенції у здобувачів нелінгвістичного навчального закладу вищої освіти здійснюватиметься найефективніше, якщо певні методи та засоби будуть інтегровані в структуру та зміст процесу навчання іноземної мови [3, с. 55].

Основними інструментами для здійснення методичного стиснення вважають:

- словникові та граматичні карти – спосіб візуалізації іноземного матеріалу для активного запам'ятовування;
- алгоритми – чітко структуровані наочні схеми послідовних операцій з метою розв'язання комунікативної задачі з певного набору однотипних завдань;
- набір блоків ілюстративно-схематичних опор для ефективного навчання та використання лексичних одиниць і граматичних конструкцій у практичному спілкуванні.

Пропонуємо таке застосування лексико-граматичних карт як одного з інструментів методичного стиснення.

Розвиток комунікативної компетенції здобувачів-нелінгвістів на основі методу відбиття лексико-граматичного матеріалу реалізується за такими етапами:

1. Виділення та фіксація комунікативно значущих лексичних одиниць та найбільш уживаних граматичних конструкцій. На цьому етапі здійснюється групування лексем і граматичних конструкцій за аспектами конкретного предмета, дотримуючись принципів їх віднесення до термінологічної лексики та частоти вживання. Заповнення блоків відбувається на основі тексту, пов'язаного зі спеціальністю зовні або наявного досвіду та знань (допускається використання словника).

2. Активізація комунікативно значущих лексичних одиниць та найбільш уживаних граматичних конструкцій. Активізація професійно значущої лексики та граматичних конструкцій в усній діяльності здійснюється за допомогою вправ на імітацію, вправ на заміну та вправ на визначення.

3. Самостійне когнітивне використання комунікативно значущих лексичних одиниць та найбільш часто уживаних у мовленні граматичних конструкцій. На цьому етапі використання методу картографування здобувачі вищої освіти закріплюють та вдосконалюють лексичні навички, спрямовані на свідоме позначення, тобто самостійне іменування об'єктів, пов'язаних між собою. Цей вид діяльності також передбачає активізацію спогадів, пов'язаних зі словом, уміння поєднувати значення та утворення мережі зв'язків слів і їх сполучень.

Таким чином, карта є схемою / мовленнєвою моделлю / наочною опорою для здобувачів і містить тематичну розробку, що включає лексеми та граматичні конструкції, необхідні для активного засвоєння та використання в мовленні.

Важливим є систематичний моніторинг рівня розвитку всіх компонентів комунікативної компетентності.

Використання вищезазначених методів і засобів реалізації методичної компресії на практиці дозволяє здобувачам вищої освіти самостійно контролювати та коригувати свої досягнення у вивченні іноземної мови. Такий процес взаємоконтролю досягається за допомогою рефлексії.

Поняття рефлексії в загальному розумінні використовується для позначення актів самосвідомості, самопізнання, самоаналізу, тобто здатності людини усвідомлювати себе, внутрішні процеси й стани, причиннонаслідкові зв'язки, проведеної діяльності, її результати та шляхи [12, с. 20–23]. Оскільки рефлексія розглядається і як особливий процес, і як загальний принцип дії, можна зробити висновок, що ця категорія має двонаправлену характеристику, яку необхідно використовувати в навчальній практиці для підвищення ефективності навчання іноземної мови з метою зосередження на навчанні розвитку автономного, активного та пізнавального ставлення до навчальної діяльності через ознайомлення з теоретичними знаннями про об'єкт, алгоритми та загальні схеми роботи з ним.

Сьогодні вплив компресії вважається специфічним мовним явищем, яке можна спостерігати, коли певна частина тексту скорочується без втрати змісту і таким чином позначається як стиснення мови. Зазначено, що процес навчання та використання стиснення тексту сприяють опануванню навичками читання іноземною мовою та іншомовним письмом [12, с. 35].

Ми розуміємо методичну компресію як інноваційний метод представлення та активізації професійноорієнтовного змісту, спрямованого на ефективне переведення його на рівень комунікації для студентів нелінгвістичних університетів. Цей метод дозволяє інтенсифікувати процес навчання шляхом поєднання окремих методів, форм діяльності та способів сприйняття на основі обов'язкового врахування індивідуальних психотипологічних особливостей у межах цього дидактичного розділу (лексико-граматичної одиниці, теми, модуль). Уважаємо за необхідне констатувати, що вплив компресії використовується в нелінгвістичному навчальному змісті як в інформаційному аспекті (використання методу лексико-граматичного відбиття, ефективних алгоритмів і схем), так і в операційному (поєднання методів, процедур, форми діяльності та способи сприйняття).

Необхідно підкреслити, що методична компресія як метод інтенсифікації освітнього процесу для здобувачів нелінгвістичних закладів вищої освіти використовується в когнітивно-систематизувальних рамках, що передбачає врахування пізнавального, діяльнісного та комунікативного аспектів мовлення, здатних розуміти іншомовне мовлення та формулювати наміри у своїй професійній сфері з погляду використання технологій систематизації [13, с. 14].

Ці технології, на нашу думку, будуть досить ефективними з огляду на глобальні зміни в розвитку соціально-економічному суспільства разом з активізацією інформаційних та мультимедійних ресурсів (особливо Інтернету). Найбільше значення приділяється пошуку можливостей, що сприяють покращенню педагогічного впливу і формують у здобувачів вміння справлятися з ростом масової інформації, не втрачаючи до неї інтересу і водночас дозволяючи ефективно її здобувати на когнітивному та особистісноорієнтовному рівнях. Крім того, під час реалізації запропонованого способу необхідно враховувати принципи:

1. Проведення занять від початку до кінця здійснюється виключно іноземною мовою. Переклад рідною мовою заборонено.

2. Створення мовного середовища, яке заохочує та стимулює комунікативну діяльність, наближену до спілкування в реальному житті.

3. Виправлення помилок, допущених здобувачем вищої освіти в процесі комунікативної діяльності на будь-якому етапі реалізації запропонованої методики, здійснюється лише у виняткових випадках.

4. Організація «шансу досягти успіху» на уроці іноземної мови, ефективніше засвоювати запропонований матеріал за допомогою похвали та дружньої атмосфери.

Висновки. Рефлексивний складник освітньої діяльності є одним із найважливіших механізмів, що дозволяє досягти пізнавальне засвоєння отриманих знань, узагальнених діяльнісними засобами, правилами засвоєння способів і методами роботи в конкретних ситуаціях. Процес рефлексії дозволяє краще зрозуміти себе, проаналізувати власний процес мислення, з одного боку, агентом самоорганізації (самостійна постановка проблеми, самостійне планування діяльності, спрямоване на розуміння), а з другого боку, середовищем досягнення пізнавальної дії, що сприяє процесу оптимізації у сфері навчання іноземних мов. У цій статті ми спробували розкрити зміст, обґрунтувати розроблення та застосування даного методу навчання. Особливо слід підкреслити, що нова методика навчання базується на реалізації когнітивно-систематизувальному методичному стисненні, що може гарантувати не лише високу ефективність усіх компонентів іншомовної професійно орієнтованої комунікативної підготовки здобувачів (навчання в нелінгвістичних закладах вищої освіти), ай гарантувати потенціювання цих ефектів.

Список використаних джерел:

1. Алмазова Н. І. Когнітивні аспекти формування міжкультурної компетентності при навчанні іноземній мові в нелінгвістичному ЗВО : дис. д-ра пед. Наук. Київ. 2013. 446 с.

2. Бганцева І.В. Методична компресія у системі іншомовної професійно орієнтованої комунікативної підготовки студентів немовного ЗВО: монографія. І. В. Бганцева. Київ. 2019. 292 с.

3. Бобикіна І.А. Концепція формування культури лінгвосамоосвіти під час навчання іноземної мови у вищій школі: дис. д-ра пед. наук. Нов-місто. 2012. 301 с.

4. Гальскова Н.Д. Сучасна методика навчання іноземних мов: посібник для вчителя. 2-ге вид. Дніпро : АРКТІ. 2003. С. 153.

5. Ніколаєва С.Ю. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Наук. ред. укр. видання Переклад з англ. Київ : Ленвіт. 2003. 273 с.

6. Карабутова Є.А. Когнітивно-комунікативно-діяльнісний підхід у навчанні іншомовної мови студентів вищої професійної школи. Перспективні інновації в науці, освіті, виробництві та транспорті, 2012: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.: зб. наук. тр. Sworld. Одеса. нац. морськ. ун-т та ін. Одеса, 2012. Т. 29, вип. 2. С. 33-40.

7. Лебедева М.О. Особливості викладання англійської мови професійного спрямування студентам юридичного факультету. Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі : матеріали конференції. Київ : НТУУ «КПІ». 2013. С. 204-213.

8. Мельникова Т.В. Сучасні методи викладання іноземних мов. Лінгвістичні та лінгвокультурологічні аспекти навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України: Дніпро, 24-25 квітня, 2014 р. Дніпро. 2014. С. 57-59.

9. Нечаєв Н.М., Резнік Г.І. Психолого-педагогічні засади розробки сучасних освітніх технологій у навчанні іноземних мов. Вісник КНУ. Вип. 467. Київ. 2012. С. 3-24.

10. Хомякова Н.П. Контекстна модель формування іншомовної комунікативної компетенції студентів немовного вузу: французька мова: дис. д-ра пед. наук. К. : Ленвіт. 2011. 480 с.

11. Ibatova A.Z. The methodology for English textbooks organizing in higher educational establishments. URL: (дата звернення 27.08.2023).

12. Linguodidactic bases of intensifying the process of teaching foreign languages to students at nonlinguistic higher education institutions URL : <http://www.revistaespacios.com/a19v40n31/19403114.html> (дата звернення 27.08.2023).

13. Pakharukova V., Toporkova O. Methodology of Integrated Language Learning Projects for University Undergraduates. *Revista Espacios*. 40(5). 2019. P. 1-9. URL: <https://revistaespacios.com/a19v40n05/a19v40n05p01.pdf> (дата звернення 23.11.2023).